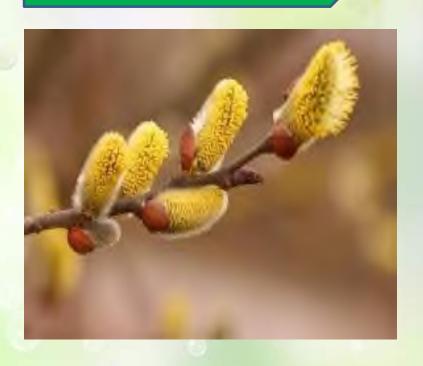
06.12. 5-Б (2 група) укр.мова Добровольська В.Е.

Речення, його граматична основа (підмет і присудок).

Мета: поглибити знання п'ятикласників про речення, граматичну основу, способи вираження підмета й присудка; дати загальне уявлення про речення з одним головним членом; формувати вміння виділяти граматичну основу; розвивати усне й писемне мовлення; виховувати дбайливе ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, формувати вміння цінити життя.

Дайте відповіді на питання!

- 1. Що називається словосполученням?
- 2.Як називаються слова у словосполученні?
- 3. Чим відрізняються слова від словосполучень?
- 4. Яке слово називається головним, а яке залежним?
- 5. Чи всі сполуки слів є словосполученнями?
- 6. Наведіть приклади словосполучень, використовуючи слово весна.

Порівняймо!

Чим відрізняються між собою слова, словосполучення і речення?

СловоЖуравель

Словосполучення

Самотній журавель

Речення

Журавель приніс весну на крилах.

Пригадаймо!

3-під снігу пробиваються весняні квіти. 1. Які ознаки властиві реченню? 2. Що називаємо граматичною основою речення? 3. Яка роль підмета в реченні? 4. Що називають присудком? 5. Які між ними відношення рівноправні чи залежні?

Знайдіть у реченні підмет і присудок.

Речення є найменшою одиницею людського спілкування.

Речення передає повідомлення, запитання або пораду, прохання, наказ.

Прочитай!

Поняття речення

Найменшою одиницею людського спілкування є речення. Речення — це одне або кілька слів, якими виражаємо відносно закінчену думку. Наприклад: Будуть сонячні весни усміхатися людям (Д. Луценко).

Інтонація та зв'язок слів

В усному мовленні на початок і кінець речення вказує відповідна інтонація. Одне речення від іншого відділяємо паузами.

Слова в реченні поєднуємо за змістом і граматично. Граматичний зв'язок здійснюємо за допомогою закінчень і службових слів (прийменників, сполучників).

Прочитайте слова та спробуйте з них скласти речення.

- Щоб, риба, з'їсти, треба, у, вода, лізти.
- Без, хмара, дощ, не, приходити.
- Язик, до, Київ, довести.

Граматична основа (Головні члени речення)

Підмет Присудок рівноправні

Підмет — головний член речення, що означає предмет, про який ідеться в реченні, і відповідає на питання хто? що?

Присудок — головний член речення, який повідомляє, що робить підмет, що з ним відбувається, хто він такий, який він є.

Граматична основа

Кожне речення має граматичну основу, до якої входять підмет і присудок. Підмет і присудок є головними членами речення.

Прочитай!

Підмет

Підмет — це головний член речення, що називає предмет, про який ідеться в реченні, і відповідає на питання кто? що?.

Підмет найчастіше виражено іменником або займенником у називному відмінку. Наприклад: 1. <u>Вишня</u> губить листя на причілку хати (М. Боровко). 2. Душу й тіло <u>ми</u> положим за нашу свободу (П. Чубинський).

Підмет підкреслюємо однією рискою: ____

Як визначити підмет?

З'ясовуємо, ХТО чи ЩО виконує дію.

Вітер хилить клени. Клени хиляться від вітру.

Присудок

Присудок — це головний член речения, який називає дію, стан або ознаку, приписувану підмету, і відповідає на питання що робить підмет? що з ним робиться? який він є? хто він такий? що він таке?

У реченні присудок найчастіше виражено дієсловом, рідше — прикметником або іменником. НАПРИКЛАД:

що робило?

1. Травневе <u>сонце</u> в травах <u>спочивало</u> (В. Підпалий).

що вона таке?

2. <u>Книжка</u> – найкращий <u>порадник</u> (Нар. творчість).

Присудок підкреслюємо двома рисками: ______.

Підмет може складатися з двох слів:

4) бути (стати) + займенник

- ▶ Віталій Олександрович, Чорне море (власні назви);
- ▶ двоє хлопців, три години (числівник + іменник);
- ▶ <u>брат із сестрою</u>, <u>Юрко з Жеником</u> (іменник + прийменник + іменник);
- ▶ золоті руки, гордіїв вузол (фразеологізми).

Присудки можуть складатися з двох слів і пояснювати, ким/чим/яким є підмет:

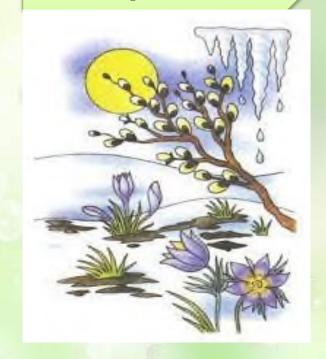
ДІЄСЛОВО + ІМЕННИК 1) бути (стати) + іменник 2) бути (стати) + прикметник 3) бути (стати) + числівник Команда <u>стала другою</u>.

! Пам'ятай: дієслівну зв'язку бути (стати) можна пропустити, замість неї ставимо ТИРЕ:

Перемога буде нашою.

Утвори речення з присудками, які складаються з двох слів.

Зразок

Підмет	Бути + прикметник
Іван	був кмітливим.
Вітер	
Весна	
Дівчинка	

Зафарбуйте підмет

- 1. Темінь упала на місто раптово.
- 2. Річка дихала парою в небо.
- 3. У комишах ховався від хижаків і нападників поранений птах.
- 4. Я ходжу ранками у вишневий садок.
- 5. Тиха вода завжди глибока.
- 6. В день такий на землі розцвітає весна і тремтить од солодкої муки.

Зафарбуйте присудок

- 1. На протилежному боці долини чорнів безлистий ліс.
- 2. Соснові шишки, великі й короткі, котилися під ноги. Точками в народі називають ромашки. 4. Багряне сонце суті рю у просвіт хмар показує кіно. 5. 3 порожнього відра води не черпай. 6. Сонько лежит тя біжить.

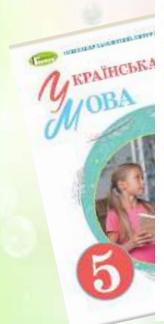

Будова граматичної основи	Приклади
один підмет і один присудок	Над хатою <u>пролітають</u> <u>лебеді</u> .
один присудок і кілька підметів до нього	Над хатою <u>пролітають</u> <u>лебеді</u> й <u>лелеки</u> .

один підмет і кілька присуд- ків до нього	Над хатою <u>пролітають</u> <u>лебеді</u> й <u>махають</u> про- щально крильми.
один головний член речення (який за формою вираження нагадує підмет або присудок)	1. Білі <u>лебеді!</u> 2. <u>Надіслав</u> фото мамі.

Зверніть увагу!

Є речення з одним головним членом речення. НАПРИКЛАД: 1. Зимовий вечір. 2. Після бійки кулаками не махають (Нар. творчість).

Випишіть з кожного речення граматичну основу

- 1. I ось уперіщив дощ, зашумів над полями, над пасікою.
- 2. Мерзнуть зорі в небі сірім.
- 3. Признаюсь у любові лісам, полям, заплавам рік.
- 4. Прилетіли ластів'ята, сіли край віконця, принесли у нашу хату весняного сонця 5. Травневе сонце в травах спочивало.

Тести

Слово ставок є підметом у реченні
 Вербове листя опадає прямо в ставок.
 Ми здалеку помітили великий ставок.
 За старим лісом видніється ставок.
 Після обіду ми з друзями ходимо на ставок.

2. Виділене слово є присудком у реченні

А Ситий *голодного* не розуміє.

Б І чорна *корова* біле молоко дає.

В Кожна свиня своє болото знайде.

Г *Скажений* пес і хазяїна кусає.

3. Один головний член має речення

А Дружба з вовком вилазить боком.

Б Мертвого лева й заєць скубне.

В Кожний лис свою нору любить.

Г За двома зайцями не ганяйся.

Домашнє завдання Вправа 276 с.108 (переписати, добираюси слова із довідки. Визначити типи речень за метою висловлювання. Підкреслити граматичну основу речення).

Фото усієї виконаної роботи надсилай у Human на перевірку

Або на пошту <u>cucerochka@bigmir.net</u>

Бажаю успіхів!